

**2013 ж. 18 қараша**

**Құрметті Төраға!  
Құрметті депутаттар!**

Біз Қазақстанда еңбек қатынастарын реттеу моделін әлеуметтік әріптестік негізінде құрып, оны дамыту үстіндеміз.

Әлеуметтік әріптестік басқару органдары, жұмыс берушілердің және еңбек азаматтарының мүддесін қорғайтын ұйымдардың еңбек қатынастары мәселелерін бірлесіп шешу алаңы.

Бұл алаң

- республика деңгейінде Үкімет, жұмыс берушілер мен кәсіподақтар ұйымдарының республикалық қауымдастығынан тұратын,

- ал облыс және аудандар деңгейінде жергілікті әкімшіліктер, жұмыс берушілер мен кәсіподақтар ұйымдарының облыстық, аудандық қауымдастықтары бірлесе отырып мәселе қарайтын 3 жақты комиссия негізінде жұмыс істейді.

Бұл комиссияларда қаралатын мәселелер Еңбек кодексі, кәсіподақтар туралы заң және басқа да заңнамалармен анықталған. Жалпы сырттай бақылағанға бәрі де дұрыс сияқты, ал іс жүзінде әлеуметтік әріптестік мүшелерінің жұмысында әлі де жүйелілік жетіспейтіндігін мойындауымыз керек.

Елбасы өзінің «Әлеуметтік жаңғырту: Жалпыға ортақ еңбек қоғамына 20 қадам» атты бағдарламалық мақаласында әлеуметтік әріптестік мүшелерінің төмен белсенділігіне үлкен сын айтып, Үкіметке қажетті тапсырмалар берген болатын.

Бүгінгі таңда айтылған сыннан қорытынды шығарылып біз «Кәсіптік одақтар туралы» (жаңа редакция) заң жобасын және оған ілесіп заң жобасын әзірледі.

**Слайд 2.**

Основанием для их разработки явились:

*во-первых*, поручение Главы государства, который подверг справедливой критике профсоюзное движение в Казахстане и указал на его неспособность выступать в роли эффективного инструмента предотвращения и разрешения трудовых споров.

**Слайд 3.**

*во-вторых*, состояние профсоюзного движения.

В настоящее время оно раздроблено и на практике объединяет всего лишь 30% занятого населения или немногим более 2,5 млн. работников из 8,4 млн. занятого населения.

Кроме того, изменились внутренние реалии и решаются принципиально новые задачи социально-экономического развития страны, которым, безусловно, не отвечает принятый еще в 1993 году Закон «О профессиональных союзах».

**Слайд 4.**

*в-третьих*, мировая практика профсоюзного движения. Анализ показывает, что модель функционирования профсоюзного движения, как правило, соответствует уровню развития страны и роли социальных партнеров в перераспределении материальных и нематериальных благ в обществе.

С учетом международного опыта, рекомендаций МОТ и потребностей в **скорейшей институциональной и структурной модернизации** профсоюзов в Казахстане в проект нового закона о профессиональных союзах предлагается заложить **модель «сильного партнера»**, которая направлена и на расширение **влияния института социального партнерства**.

#### Слайд 5, 6.

**Целью законопроекта** является определение организационных основ профсоюзного движения повышение его роли в социальном партнерстве для защиты трудовых, социально-экономических прав и интересов работников и предупреждения социально-трудовых конфликтов.

#### Слайд 7.

Для реализации данных задач, законопроект предусматривает:

1) **закрепление за профсоюзами приоритетного права на представительство интересов работников и ведение переговоров.** С этой целью в Трудовой кодекс внесены соответствующие изменения, предусматривающие, что представителями работников могут быть органы профсоюзов, их объединения, а при их отсутствии выборные представители избранные и уполномоченные работниками на общем собрании работников (*большинством голосов участников*).

В действующей практике представителями работников могли выступить наравне с профсоюзами и иные физические и/или юридические лица уполномоченные работниками.

#### Слайд 8.

2) **расширение полномочий и четкое разграничение функций комиссий по социальному партнерству по уровням регулирования трудовых отношений.**

На республиканском уровне профсоюзного движения рассматриваются законопроекты в области социально-трудовых отношений, готовятся рекомендации по ним, утверждается национальная рамка квалификации, разрабатываются и согласовываются мероприятия по предупреждению и предотвращению социально-трудовых конфликтов и забастовок, согласовываются меры.

Функциями отраслевых комиссий являются: рассмотрение программных и стратегических документов соответствующей отрасли; определение основных принципов системы оплаты труда в отрасли (*в том числе установление минимальной тарифной ставки в отрасли, предельных значений межразрядных коэффициентов, единого порядка доплат работникам, занятым на тяжелых работах, работах с вредными, опасными условиями труда*), утверждение отраслевой рамки квалификации, заключение отраслевых соглашений.

На уровне предприятий заключается коллективный договор, в котором определяются условия нормирования и оплаты труда, мероприятия по обучению работников основам трудового законодательства, порядок контроля за выполнением коллективного договора и т.д.

#### Слайд 9.

3) **обязательность исполнения Генерального, отраслевых и региональных соглашений и конкретизация содержания соглашений.**

В Трудовой кодекс вносятся изменения, которые распространяют действие *Генерального соглашения* на исполнительные органы всех уровней, работодателей, работников и их представителей.

Обязательность исполнения соглашений усилит роль профсоюзов в социальном партнерстве, расширит возможности продвижения своих интересов на всех уровнях социального партнерства.

На уровне отрасли заключается Отраслевые соглашения социальных партнеров, которые с учетом отраслевой специфики и в соответствии с Генеральным соглашением, формируют обязательства сторон по ключевым вопросам трудовых отношений и социального развития на предприятиях данной отрасли. В частности, в Соглашениях данного уровня определяются единые для всех предприятий отрасли стандарты оплаты труда, тарифные ставки работников первого разряда, тарифная сетка, доплаты за особые условия труда.

Содержание и структура коллективного договора определяется сторонами в соответствии с заключенными Генеральным, отраслевыми и региональными соглашениями.

#### Слайд 10.

#### 4) **обязательную ассоциированность (членства) профсоюзов по уровням социального партнерства.**

Чтобы предложенные инструменты социального партнерства заработали в полную силу (комиссии, соглашения), предлагается определить статус и выстроить деятельность профсоюзов на принципах ассоциированности (членства) на соответствующем уровне социального партнерства: *республиканском, отраслевом, региональном и на уровне предприятия.*

Так, локальным профсоюзам отводится большая роль представительства работников в социальном партнерстве **на уровне организации**, в том числе через свои первичные организации профсоюзов.

Локальные профсоюзы для продвижения своих интересов на **региональном уровне** социального партнерства вправе объединяться в территориальные объединения профсоюзов, а также должны входить в качестве членских организаций в отраслевые профсоюзы для продвижения своих интересов на **отраслевом уровне** социального партнерства.

В свою очередь, территориальные объединения профсоюзов, отраслевые профсоюзы для продвижения интересов своих членских организации на **республиканском уровне** социального партнерства должны входить в качестве членских организаций в республиканские объединения профсоюзов.

Членская организация должна признавать и соблюдать устав профобъединения (профсоюза), членской организацией которого она является.

Важно подчеркнуть, что проектом закона **не ограничивается** право профсоюзов на организационную множественность и **не устанавливается монополия** одного профсоюза.

Принцип ассоциированного членства позволит всем профсоюзам системно участвовать в процессе формирования программы действий на всех уровнях социального партнерства, выстроить вертикальную обратную связь работников с руководящими органами профсоюзов и их объединений для принятия решений по ключевым вопросам, затрагивающих трудовые и социально-экономические права и интересы граждан на консолидированной основе.

#### Слайд 11.

#### 5) **Законодательное закрепление требований к уставу профсоюза, конкретизация прав, закрепление обязанностей профсоюза.**

В целях четкого обозначения предмета деятельности профсоюза устанавливаются единые требования к уставу профсоюза.

Конкретизируются права профсоюзов с учетом нынешних реалий, в частности по осуществлению общественного контроля за соблюдением прав своих членов, по участию в их интересах при проведении медиации, в суде, арбитраже или третейском суде и другие.

За профсоюзам закрепляются обязанности по обеспечению соблюдения их членами установленного законодательством порядка организации и проведения собраний, митингов, уличных шествий, демонстраций, забастовок и других акций; проведению разъяснительной работы среди своих членов по повышению правовой грамотности, в том числе по основам трудового законодательства, развитию навыков умения вести переговоры и достижения

консенсуса в трудовых спорах и т.д. Действующим законодательством о профсоюзах обязанности профсоюзов отсутствуют.

#### **Слайд 12.**

##### **6) усиление ответственности за не исполнение коллективных договоров и соглашений.**

В рамках проекта нового Уголовного кодекса и нового Кодекса «Об административных правонарушениях» предусматривается:

установление **уголовной** ответственности за действия, провоцирующие к продолжению участия в забастовке, признанной судом незаконной; усиление ответственности за нарушения трудового законодательства, принуждение к забастовке, несвоевременную выплату заработной платы, нарушения правил охраны труда.

усиление **административной** ответственности за нарушения трудового законодательства, требований законодательства по заключению коллективного договора, соглашения; за нарушения законодательства об общественных объединениях.

#### **Слайд 13.**

Осы үлгіні заң жүзінде бекіту:

кәсіподақ қозғалысының заманауи институттарының және олармен қызметкерлерді қамтуды кеңейтудің;

өндірістің тиімділігін арттыру және әлеуметтік қорғауды дамыту жөніндегі негізгі мәселелерді шешуде жұмыс өкілдігін және келіссөздер әлеуетін күшейтудің;

еңбек даулары мен жанжалдарын шешудің, наразылық акцияларын болдырмаудың;

Бас және салалық келісімдер, ұжымдық шарттар шеңберінде қабылданған міндеттемелердің тиімді орындалуының құқықтық негізін құрайды.

Заң жобалары орталық мүдделі мемлекеттік органдармен, сондай-ақ облыстардың, Астана және Алматы қалаларының әкімдермен, Президент Әкімшілігімен келісілді.

Заң жобасы кәсіподақтардың үш негізгі бірлестіктерінің қатысуымен әзірленді. Ұсынылған ескертулер мен ұсыныстарды ескере отырып, жаңа заң жобасының ережесі қолдау тапты.

Негізінен, кәсіподақтардың рөлін күшейту, олардың қызметінің тиімділігін арттыру Қазақстан Республикасында әлеуметтік әріптестіктің дамуына тиімді ықпал етеді, қоғамдағы тұрақтылықты қамтамасыз етеді.

**Назарларыңызға рахмет!**

### **Для синхронного перевода**

**Уважаемый Председатель!  
Уважаемые Депутаты!**

В Казахстане модель регулирования трудовых отношений строится и развивается на принципах социального партнерства.

Социальное партнерство это площадка где совместно решаются трудовые и социальные вопросы с учетом интересов как работников так и работодателей.

В настоящее время мы разработали проект Закона «О профессиональных союзах» (новая редакция) и его сопутствующий законопроект.

#### **2-слайд.**

*біріншіден*, Мемлекет басшысының Қазақстандағы кәсіподақ қозғалысын әділ сынға алған және еңбек дауаларын алдын алуда әрі шешуде тиімді құрал ретінде оның қабілетсіздігін көрсеткен тапсырмасы.

#### **3-слайд.**

*екіншіден*, кәсіподақ қозғалысының жағдайы.

Қазіргі уақытта ол ыдырап және іс жүзінде жұмыспен қамтылған халықтың тек 30 % немесе жұмыспен қамтылған 8,4 млн. қызметкердің шамамен 2,5 миллионын біріктіреді.

Бұдан басқа, ішкі болмыс та өзгерді және елімізде әлеуметтік-экономикалық дамудың мүлдем жаңа міндеттері шешілуде, оған 1993 жылы қабылданған «Кәсіптік одақтар туралы» Заңның сәйкес келмейтіні, сөзсіз.

#### **4-слайд.**

*үшіншіден*, кәсіптік одақтың әлемдік тәжірибесі. Талдау көрсеткендей, кәсіптік қозғалыстың жұмыс істеу үлгісі, әдеттегідей, елдің даму деңгейіне және қоғамда материалдық әрі материалдық емес игілігін қайта бөлудегі әлеуметтік әріптестіктердің рөлдеріне сәйкес келеді.

Халықаралық тәжірибені, ХЕҰ ұсынымдарын және Қазақстанда кәсіподақтарды **жедел институционалдық және құрылымдық жаңғыртуға** қажеттілікті ескере отырып, кәсіптік одақтар туралы жаңа заң жобасында **әлеуметтік әріптестік институтының** әсерін кеңейтуге бағытталған **«мықты әріптес» үлгісін** енгізу ұсынылады.

#### **5-6-слайд.**

**Заң жобасының мақсаты** кәсіподақ қозғалысының ұйымдастырушылық негіздерін айқындау, қызметкерлердің еңбек, әлеуметтік-экономикалық құқықтары мен мүдделерін қорғау үшін әлеуметтік әріптестікте оның рөлін арттыру және әлеуметтік-еңбек жанжалдарының алдын алу болып табылады.

#### **7-слайд.**

Осы міндеттерді іске асыру үшін заң жобасында мыналар көзделеді:

**1) кәсіподақтарға қызметкерлердің мүдделерін өкілдік етуге және келіссөздер жүргізуге басымды құқығын бекіту.** Осы мақсатпен Еңбек кодексіне кәсіподақ органдары, олардың бірлестіктері, ал олар болмаған кезде қызметкерлердің жалпы жиналысында (*қатысушылардың көпшілік даусымен*) қызметкерлер сайлаған және уәкілдік еткен сайланбалы өкілдері қызметкерлердің өкілдері бола алатынын көздейтін өзгерістер енгізілді.

Қолданыстағы тәжірибеде кәсіподақтармен қатар қызметкерлер уәкілдік еткен өзге де жеке және/немесе заңды тұлғалар қызметкерлер атынан өкілдік ете алатын.

#### 8-слайд.

**2) әлеуметтік әріптестік жөніндегі комиссияның өкілеттігін кеңейту және еңбек қатынастарын реттеу деңгейі бойынша функцияларын нақты ажырату.**

Кәсіподақ қозғалысының республикалық деңгейінде әлеуметтік-еңбек қатынастары саласындағы заң жобалары қаралады, олар бойынша ұсынымдар әзірленеді, ұлттық біліктілік шеңбері бекітіледі, әлеуметтік-еңбек жанжалдар мен ереуілдердің алдын алу және болдырмау жөніндегі іс-шаралар әзірленеді және келісіледі, шаралар келісіледі.

Салалық комиссиялардың функциялары мыналар: тиісті саланың бағдарламалық және стратегиялық құжаттарын қарау; салада еңбекақы төлеу жүйесінің негізгі қағидаттарын айқындау (*оның ішінде ең төмен тарифтік мөлшерлеме, разрядаралық коэффициенттердің шекті мәнін, еңбек жағдайлары ауыр, зиянды, қауіпті жұмыстармен айналысатын қызметкерлерге қосымша ақы төлеудің бірыңғай тәртібін белгілеу*), салалық біліктілік шеңберін бекіту, салалық келісімдер жасау.

Кәсіпорын деңгейінде еңбекті нормалау және еңбекақы төлеу шарттары, қызметкерлерді еңбек заңнамасының негіздеріне оқыту жөніндегі іс-шаралар, ұжымдық шарттың орындалуын бақылау тәртібі және т.б. айқындалатын ұжымдық шарт жасалады.

#### 9-слайд.

**3) Бас, салалық және өңірлік келісімдерді орындау міндеттілігі және келісімдердің мазмұнын нақтылау.**

Еңбек кодексіне *Бас келісімнің* іс-қимылын барлық деңгейдегі атқарушы органдарға, жұмыс берушілерге, қызметкерлерге және олардың өкілдеріне қатысты қолданылатын өзгерістер енгізіледі.

Келісімдерді орындау міндеттемесі әлеуметтік әріптестікте кәсіподақтар рөлін күшейтеді, әлеуметтік әріптестіктің барлық деңгейлерінде өз мүдделерін кеңейтеді.

*Сала деңгейінде* Әлеуметтік әріптестердің салалық келісімдері жасалады, олар салалық ерекшелікті ескере отырып және Бас келісімге сәйкес осы саладағы кәсіпорындарда еңбек қатынастары мен әлеуметтік дамудың негізгі мәселелері бойынша тараптардың міндеттемелерін қалыптастырады. Атап айтқанда, осы деңгейдегі Келісімдерде саланың барлық кәсіпорындары үшін еңбекақы төлеудің бірыңғай стандарттары, бірінші разрядты қызметкерлердің тарифтік мөлшерлемелері, тарифтік сеткасы, ерекше еңбек жағдайлары үшін қосымша ақы айқындалады.

*Ұжымдық шарттың мазмұны мен құрылымын* жасалған Бас келісімнің, салалық және өңірлік келісімдерге сәйкес тараптар айқындайды.

#### 10-слайд.

**4) әлеуметтік әріптестік деңгейлері бойынша кәсіподақтардың міндетті қауымдастығы (мүшелігі)**

Ұсынылған әлеуметтік әріптестік құралдары (комиссиялар, келісімдер) толық іске асырылуы үшін тиісті әлеуметтік әріптестік: *республикалық, салалық, өңірлік деңгейінде және кәсіпорын деңгейінде* қауымдастық (мүшелік) қағидаттарында кәсіподақтардың мәртебесін айқындау және іс-қимылын құру ұсынылады.

Мәселен, жергілікті кәсіподақтарға **ұйым деңгейінде**, оның ішінде өздерінің алғашқы кәсіподақтар ұйымы арқылы әлеуметтік әріптестікте қызметкерлердің өкілетті өкілі болудың үлкен рөлі артады.

Жекелеген кәсіподақтар әлеуметтік әріптестіктің **өңірлік деңгейінде** өз мүдделерін ілгерілету үшін аумақтық кәсіподақтар бірлестігіне бірігуге құқылы, сондай-ақ әлеуметтік

әріптестіктің **салалық деңгейінде** өз мүдделерін ілгерілету үшін салалық кәсіподақтарға мүшелік ұйымдар ретінде кіруге тиіс.

Өз кезегінде, аумақтық кәсіподақтар бірлестігі, салалық кәсіподақтар әлеуметтік әріптестіктің **республикалық деңгейінде** өздерінің мүшелік ұйымдарының мүдделерін ілгерілету үшін республикалық кәсіподақтар бірлестігіне мүшелік ұйым ретінде кіреді.

Мүшелік ұйым кәсіптік бірлестіктердің (кәсіподақтың), оның қатысушысы болып табылатын мүшелік ұйымның жарғысын мойындауға және сақтауға тиіс.

Заң жобасында кәсіподақтардың ұйымдастырушылық құқығына **шектеу қойылмайтынын** және бір кәсіподақтың монополиясы **белгіленбейтінін** атап өткен маңызды.

Қауымдасқан мүшелік қағидаты барлық кәсіподақтарға әлеуметтік әріптестіктің барлық деңгейінде іс-қимыл бағдарламаларын қалыптастыру процесіне жүйелі қатысуға, қызметкерлердің кәсіподақтар мен олардың бірлестіктерінің басшыларымен еңбек және әлеуметтік-экономикалық құқықтар мен азаматтардың мүдделеріне қатысты негізгі мәселелер бойынша шешімдер қабылдау үшін мүмкіндік береді.

### 11-слайд.

**5) Кәсіподақтың жарғысына талаптарды бекіту, кәсіподақтардың құқықтарын нақтылау, міндеттерін айқындау.**

Кәсіподақтардың қызметінің пәнін нақтылау мақсатында кәсіподақтың жарғысына бірыңғай талаптар енгізіледі.

Қазіргі болмысты ескере отырып кәсіподақтардың құқықтарын нақтылауда, жекелегенде өз мүшелерінің құқықтары мен заңды мүдделерінің сақталуына қоғамдық бақылауды жүзеге асыруға, медиация жүргізу кезінде, сотта, төрелікте немесе аралық сотта, басқа органдарда олардың мүдделерін қорғауға және басқа.

Кәсіподақтарға өз мүшелерінің заңнамада белгіленген жиналыстар, митингілер, көше шерулерін, демонстрациялар, ереуілдер мен басқа да акцияларды ұйымдастыру мен өткізу тәртібін сақтауын қамтамасыз етуге, кәсіподақ мүшелері арасында олардың құқықтық сауаттылығын, оның ішінде еңбек заңнамасының негіздері бойынша арттыру, келіссөздер жүргізу және еңбек дауларында келісімге қол жеткізу дағдыларын дамыту бойынша түсіндіру жұмыстарын жүргізу кәсіптік одақтарға міндеттеледі. Қолданыстағы кәсіподақтар туралы заңнамада кәсіподақтардың міндеттері қарастырылмаған.

### 12-слайд.

**5) ұжымдық шарттар мен келісімдерді орындамағаны үшін жауапкершілікті күшейту.**

Жаңа Қылмыстық кодекс және жаңа «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Кодекс жобасының шеңберінде мыналар көзделеді:

сот заңсыз деп шешкен ереуілге қатысуды жалғастыруға итермелейтін іс-қимылға **қылмыстық** жауапкершілікті белгілеу; еңбек заңнамасын бұзғаны, ереуілге мәжбүрлегені, жалақыны уақытылы төлемегені, еңбекті қорғау қағидаларын бұзғаны үшін жауапкершілікті күшейту.

Еңбек заңнамасын, ұжымдық шартты жасасу жөніндегі заңнама талаптарын бұзғаны; қоғамдық бірлестіктер туралы заңнаманы бұзғаны үшін **әкімшілік** жауапкершілікті күшейту.

### Слайд. 13.

Мы полагаем, что законодательное закрепление данной модели создаст правовую основу:

современных институтов профсоюзного движения и расширения охвата ими работников;

усиления рабочего представительства и переговорного потенциала в решении ключевых вопросов повышения эффективности производства и развития социальной защиты;

разрешения трудовых споров и конфликтов, предотвращении акций протеста; эффективного исполнения принятых обязательств в рамках Генерального и отраслевых соглашений, коллективных договоров.

Проекты Законов согласованы с центральными заинтересованными государственными органами, а также со всеми акиматами областей городов Астана и Алматы без замечаний, а также с Администрацией Президента.

Законопроект разрабатывался с участием трех основных объединений профсоюзов. Все положения нового законопроекта, с учетом замечаний и предложений поддержаны ими.

В целом, усиление роли профсоюзов, повышение эффективности их деятельности эффективно скажется на развитии социального партнерства в Республике Казахстан, способствует социальной стабильности в обществе.

**Спасибо за внимание!**